

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԵՏՈՒԹՅԱՆ,
ՄՇԱԿՈՒՅՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ
ՆԵՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՅԱՆԻ ԵՐԻՏԱՎԱՐԴ
ԳԵՏՆԵԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԵՏԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆ (ԱԵԿՄՄ)

ԵՐԵՎԱՆԻ
ԳԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍՏՐԱԿ

«ՉԱՆԳԵՉՈՒԹՅՈՒՆ»
ԳՆԱԶԱՐՄԱՆ ԲԵՆԵՎՈՅԻՆ
ԿՈՄԻՏԵԱՍ» ՓԲԸ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱՆ

**SCIENTIFIC
ARTSAKH**

**НАУЧНЫЙ
АРЦАХ**

№ 2(3), 2019

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.ysu.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՅԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱԿՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱԽ
SCIENTIFIC ARTSAKH
НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 2(3), 2019

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, приемлемых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (ВАК РА).

ԱԵԳՄՍ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2019

Տպագրվում է Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Համարը հրատարակության է երաշխավորել «Գիտական Արցախ» պարբերականի խմբագրական խորհուրդը

**Նվիրվում է Երևանի պետական համալսարանի
հիմնադրման 100-ամյակին**

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նախագահ՝ Արամ ՄԻՍՈՆՅԱՆ, ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեմինա ՍԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու,
դոցենտ

Անդամներ՝

Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Հրանտ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Վահրամ ԲԱՆԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Խաչիկ ԳԱԼՍՏՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Զուլիետա ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Վլադիսլավ ԳՐՈՒԶԴԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
Գևորգ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արման ԵՂԻՎԱԶՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Մարել ԺԵՅՄՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
Վալենտինա ԼԱՊԱՆԿՎԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
Օտտո ԼՈՒԻՏՅԵՐՅԱՆԴՏ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Համբուրգ, Գերմանիա)
Ռուզաննա ՀԱՎՈՐՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Նազիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Մուշեղ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Գագիկ ԴԱԶԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Աշոտ ՍԱՐԿՈՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Էդիկ ՄԻՆԱՍՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Կարեն ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Մաքսիմ ՎԱՍԿՈՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
Գարիկ ԶԵՌՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Տիգրան ԶՈՂԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 2(3), 2019, Երևան, ԱԵԳՄՄ հրատ., 2019, 472 էջ:

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2019թ. 2-րդ համարում տեղ են գտել հասարակական գիտությունների արդի հիմնախնդիրների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունը, Արցախի Հանրապետությունը, Գերմանիան, Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը, Լեհաստանը, Հարավային Օսեթիան, Ռուսաստանի Դաշնությունը և Ուկրաինան ներկայացնող մոտ հինգ տասնյակ անվանի ու երիտասարդ գիտնականների աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում զետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2019թ. սեպտեմբերի 12-15-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Հայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» միջազգային երիտասարդական 4-րդ գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

*Dedicated to the 100th Anniversary
of Yerevan State University*

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Ph.D in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: Tehmina MARUTYAN, Ph.D in Philology, Associate Professor

Members:

Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor

Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor

David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor

Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor

Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor

Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Associate Professor

Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor

Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)

Julieta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ruzanna HAKOBYAN, Doctor of Law, Associate Professor

Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Moushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor

Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor

Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor

Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)

Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)

Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor

Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor

Karen NERSISYAN, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor

Hayk SARGSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor

Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economic Sciences, Professor

Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)

Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Associate Professor

Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Scientific Artsakh, № 2(3), 2019, Yerevan, UYSSA publ., 2019, 472 pages.

The second issue of «Scientific Artsakh» journal 2019 comprises the scientific works of approximately 50 prominent and young scientists from Armenia, Artsakh, Germany, Islamic Republic of Iran, Poland, South Ossetia, Russia and Ukraine on the topical issues of social sciences.

The publication also contains the best scientific articles of the 4th international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 12-15, 2019 in Stepanakert

Издается решением учёного совета Ереванского государственного университета

Номер рекомендован к публикации редакционным советом журнала «Научный Арцах»

*Посвящается 100-летию основания
Ереванского государственного университета*

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Арцрун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор

Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор

Рузанна АКОПЯН, доктор юридических наук, доцент

Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор

Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент

Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор

Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)

Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, доцент

Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)

Джультетта ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор

Геворг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор

Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, доцент

Марек ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)

Гагик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор

Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор

Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор

Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)

Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)

Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор

Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор

Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент

Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор

Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор

Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Научный Арцах, № 2(3), 2019, Ереван, Изд. ОМУСА, 2019, 472 страниц.

В втором номере 2019 г. журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы выдающихся и молодых ученых из Армении, Арцаха, Германии, Исламской Республики Иран, Польши, Южной Осетии, России и Украины, исследующие актуальные вопросы общественных наук.

В издании размещены также лучшие научные статьи 4-ой международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее Армянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 12-15 сентября 2019 года в Степанакерте.

Աննա Փախլյան, Անուշ Անանյան. Տնտեսական զարգացման մարտահրավերները համաշխարհային հանրության կողմից չճանաչված երկրներում. պատմատնտեսագիտական զուգորդումներ.....285
Anna Pakhlyan, Anush Ananyan. Economic Development Challenges in the Countries Unrecognized by the World Community: Historical-Economic Comparisons
Анна Пахляян, Ануш Ананян. Вызовы экономического развития в странах, не признанных мировым сообществом: историко-экономические ассоциации

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, JURISPRUDENCE, ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

Լուսինե Բարխուդարյան. Իրավական ակտիվությունն ու նրա դերակատարությունն Արցախի Հանրապետության՝ որպես իրավական պետության կայացման գործում.....294

Lusine Barkhudaryan. Legal Activity and its Role in the Formation of the Republic of Artsakh as a Legal State

Лусине Бархударян. Правовая активность и ее роль в становлении республики арцах как правового государства

Մարիամ Գրիգորյան. Միջազգային հանրային իրավունքը և Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բնակչության ազգային-ազատագրական պայքարի իրավաչափության հարցը.....306

Mariam Grigoryan. International Public Law and Question of Legitimacy of the National-Liberation Struggle of the People of Nagorno-Karabakh Republic

Мариам Григорян. Международное публичное право и вопрос правомерности национально-освободительной борьбы населения Нагорного- Карабахской Республики

Արտաշես Խալաթյան. Արցախյան հակամարտության կարգավորման նոր հայեցակարգի սաղմերը հետհեղափոխական Հայաստանում.....316

Artashes Khalatyan. Sprouts of New Concept of Resolution of the Artsakh Conflict in Postrevolutionary Armenia

Арташес Халатян. Зачатки новой концепции урегулирования арцахского конфликта в постреволюционной Армении

Աղվան Հովսեփյան. Հայրենասիրությունը և հայոց պետականությունը հայ իրավունքի նորմերում.....333

Агван Овсепян. Патриотизм и армянская государственность в нормах армянского права
Aghvan Hovsepyan. Patriotism and Armenian Statehood in the Norms of Armenian Law

ՍԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ, PEDAGOGY, ПЕДАГОГИКА

Աննա Պետրոսյան. Տնային աշխատանքը որպես կրտսեր դպրոցականի ինքնուրույն ուսումնական գործունեության արդյունավետ հնար.....345

Anna Petrosyan. Homework as a Method for Developing Learners' Activities

Анна Петросян. Развитие собственной активности учащихся во время выполнения домашних заданий

**ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԱՐՏԱՅՐԱԿԵՐՆԵՐԸ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՆՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ԶՃԱՆԱԶԿԱԾ
ԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ. ՊԱՏՄԱՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԶՈՒԳՈՐԴՈՒՄՆԵՐ***

ԱՆՆԱ ՓԱԽԼՅԱՆ

*Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի (ՀՊՏՀ),
տնտեսության կարգավորման և միջազգային տնտեսական
հարաբերությունների ֆակուլտետի միջազգային տնտեսական
հարաբերությունների ամբիոնի ասիստենտ, տնտեսագիտության թեկնածու,
ք Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
anna.pakhlyan@gmail.com*

ԱՆՈՒՇ ԱՆԱՆՅԱՆ

*Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի (ՀՊՏՀ)
տնտեսության կարգավորման և միջազգային տնտեսական
հարաբերությունների ֆակուլտետի միջազգային տնտեսական
հարաբերությունների ամբիոնի դոցենտ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
ք.Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
a.i.ananyan@mail.ru*

Երկրի հնքնիշխանության ճանաչումն այլ երկրների կամ Միավորված Ազգերի Կազմակերպության (ՄԱԿ) կողմից կարող է նշանակալի տնտեսական ազդեցություն ունենալ վերջինիս վրա: Նմանօրինակ «ոչ տնտեսական» խնդիրների տնտեսական հետևանքների բացահայտումն անչափ կարևոր է համաշխարհային հանրության կողմից չճանաչված երկրների կարգավիճակի հնարավոր փոփոխության տեսանկյունից:

Հետապոտության շրջանակներում նպատակ է դրվել ուսումնասիրել համաշխարհային հանրության կողմից չճանաչված երկրներին բնորոշ առանձնահատկություններն ու ընդհանրությունները, դրանց տնտեսական առաջընթացը խոչընդոտող հիմնական գործոնները, վերհանել նման երկրների տնտեսական անհաջողությունների էական պատճառները: Հեղինակների խնդիրն է եղել բացահայտել հակամարտությունների միջով անցած և, ի վերջո, ՄԱԿ-ի անդամ երկրների կողմից պաշտոնապես ճանաչված երկրների՝ արտաքին աշխարհի հետ սերտ հարաբերությունների հաստատման ուղղությամբ ձեռքբերումները, որոնք կարող են ուսանելի լինել ինչպես Արցախի Հանրապետության, այնպես էլ այլ չճանաչված երկրների համար:

Ուսումնասիրության ընթացքում կիրառվել են տվյալների համադրման, համեմատության, վիճակագրական զուգանիշների վերլուծության մեթոդները:

Հակառակ սպասումների՝ ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզ է դարձել, որ միայն համաշխարհային հանրության կողմից չճանաչված լինելու փաստը դեռևս բավարար չէ նման երկրների տնտեսական ծախողումները հիմնավորելու համար, և այնպիսի գործոններ, ինչպիսիք են՝ ենթակառուցվածքների վարագցվածությունը երկրում կամ հովանավորող երկրի տնտեսական վարագցման մակարդակը, կարող են լուրջ ներգործություն ունենալ չճանաչված երկրի տնտեսական առաջընթացի ներուժի վրա:

** Հոդվածը ներկայացվել է 23.09.2019թ., գրախոսվել՝ 05.11.2019թ., տպագրության ընդունվել՝ 12.12.2019թ.:*

Հիմնաբառեր՝ չճանաչված երկրներ, համաշխարհային հանրություն, Միավորված ազգերի կազմակերպություն (ՄԱԿ), Արցախի Հանրապետություն, Համախառն ներքին արդյունք (ՀՆԱ), արտաքին առևտուր, արտահանում, ներմուծում, ապրանքներ և ծառայություններ:

Մինչ ապագա դրությամբ աշխարհի քաղաքական քարտեզը նման էր տեղ-տեղ համընկնող ինքնիշխանությունների (կայսրությունների, ինքնիշխան պետությունների, գաղութների, պրոտեկտորատների⁴³⁵) կցանի, սակայն այժմ այն ֆորմալ առումով ներկայանում է որպես միայն ինքնիշխան պետություններից բաղկացած գունազեղ պատկեր: Երկրորդ հայացքից սակայն ակնհայտ է դառնում, որ աշխարհի քաղաքական քարտեզի ետևում գոյություն ունի մեկ այլ իրողություն՝ ինքնավար, ինքնիշխան, վիճելի և համաշխարհային հանրության կողմից չճանաչված տարածքների բազմազանությամբ:

Միավորված Ազգերի Կազմակերպության (ՄԱԿ) կամ վերջինիս անդամ հանդիսացող այլ պետությունների (առավել տարածված բնորոշմամբ՝ «համաշխարհային հանրության») կողմից չճանաչված երկրների «վիճահարույց» կարգավիճակը մի շարք մարտահրավերներ է ստեղծում դրանց տնտեսական զարգացման համար: Նմանատիպ երկրներում բազմաթիվ սահմանափակումներով ու խոչընդոտներով է ուղեկցվում գործարարության վարման ցանկացած փորձ:

Իրավիճակն ավելի է սրվում, երբ փորձ է արվում ինքնապահովումից (բնատնտեսությունից) անցում կատարել երկկողմ տնտեսական համագործակցության նույնիսկ պարզագույն ձևերին: Մասնավորապես, չճանաչված երկրի նախաձեռնությամբ համաշխարհային հանրության կողմից ընդունված երկրների հետ երկկողմ առևտրային հարաբերությունների հաստատման փորձերի դեպքում ի հայտ են գալիս ամենատարբեր խնդիրներ՝ կապված ապրանքների արտահանման ու ներմուծման մաքսային հաշվառման, բեռների փոխադրման, հարևան երկրների միջնորդավորված ծառայություններից օգտվելու անհրաժեշտության և այլնի հետ:

Այդուհանդերձ 1-ում ներկայացված են աշխարհի հիմնական չճանաչված երկրները: Բնականաբար, չճանաչված պետությունների ցանկն էապես փոփոխվում է ժամանակի ընթացքում: Այսպես, օրինակ, Նախկինում չճանաչված Պաղեստինյան պետությունը 2019թ.-ի հուլիսի 31-ի դրությամբ ճանաչվել է ՄԱԿ-ի անդամ 193 երկրից 138-ի կողմից և դեռևս 2012 թ.-ից ստացել ՄԱԿ-ի դիտորդի կարգավիճակ: Իսկ 1961-1993թթ.-ին չճանաչված երկիր համարվող Երիթրեան ներկայումս հանդես է գալիս որպես ՄԱԿ-ի լիիրավ անդամ:

Իհարկե, համաշխարհային պատմության մեջ բացառություն չեն նաև հետընթաց զարգացումները, երբ ինքնավարություն հռչակած չճանաչված երկիրը վերստին միանում է մայր պետությանը, ինչպես, օրինակ, Հարավային Կասայը, Կատանգան կամ Բիաֆրան⁴³⁶:

⁴³⁵ Գաղութային կախվածության (հովանավորչության) ձև, որի դեպքում միջազգային հատուկ պայմանագրով մի պետությունը (հովնավորող) մյուսին (հովնավորողին) է հանձնում իր արտաքին հարաբերությունների վարումը: Միաժամանակ հովանավորյալ պետությունը ներքին գործերում պահպանում է որոշակի ինքնուրույնություն:

⁴³⁶ **Mgr. Martin Riegl**, Prospects and Limits of Economic Development of Uncognized States: Between Organized Hypocrisy and Private Interests // European Scientific Journal, February 2014 edition, vol. 10, No.4, p. 25.

Աղյուսակ 1.

Աշխարհի չճանաչված կամ մասնակիորեն ճանաչված երկրները

N	Չճանաչված երկիրը (անկախության հռչակման տարեթիվը)	Տարածքային հավակնություն ունեցող երկիրը	Կարգավիճակը
1.	Սոմալիլենդի Հանրապետություն (1991)	Սոմալի	Չի ճանաչվել որևէ երկրի կողմից:
2.	Արցախի Հանրապետություն/Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն (1991)	Ադրբեջան	Ճանաչվել է ոչ ՄԱԿ-ի անդամ այլ չճանաչված երկրի ⁴³⁷ կողմից:
3.	Մերձդնեստրի Մոլդովական Հանրապետություն / Տրանսնիստրիա (1990)	Մոլդովա	Ճանաչվել է ոչ ՄԱԿ-ի անդամ այլ չճանաչված 3 երկրի ⁴³⁸ կողմից:
4.	Դոնեցկի Ժողովրդական Հանրապետություն (2014)	Ուկրաինա	Ճանաչվել է ոչ ՄԱԿ-ի անդամ 2 չճանաչված երկրի ⁴³⁹ կողմից:
5.	Լուզանսկի Ժողովրդական Հանրապետություն (2014)	Ուկրաինա	Ճանաչվել է ոչ ՄԱԿ-ի անդամ 2 չճանաչված երկրի ⁴⁴⁰ կողմից:
6.	Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետություն (1983)	Կիպրոսի Հանրապետություն	Ճանաչվել է ՄԱԿ-ի անդամ 1 երկրի կողմից ⁴⁴¹ :
7.	Աբխազիայի Հանրապետություն (1999)	Վրաստան	Ճանաչվել է ՄԱԿ-ի անդամ 5 երկրի ⁴⁴² և ոչ ՄԱԿ-ի անդամ 3 երկրի ⁴⁴³ կողմից:
8.	Հարավային Օսիայի (Օսեթիայի) Հանրապետություն (1991)	Վրաստան	Ճանաչվել է ՄԱԿ-ի անդամ 5 երկրի ⁴⁴⁴ և ոչ ՄԱԿ-ի անդամ 4 երկրի ⁴⁴⁵ կողմից:
9.	Չինաստանի Հանրապետություն / Թայվան (1912)	Չինաստանի Ժողովրդավարական Հանրապետություն	Ճանաչվել է ՄԱԿ-ի անդամ 16 երկրի կողմից, որոնց մեծամասնությունը կղզի-պետություններ են:
10.	Սահրավի Արաբ Դեմոկրատական Հանրապետություն / Արևմտյան Սահարա (1976)	Մարոկկո	Ճանաչվել է ՄԱԿ-ի անդամ 42 երկրի ⁴⁴⁶ և ոչ ՄԱԿ-ի անդամ Հարավային Օսեթիայի կողմից:
11.	Կոսովոյի Հանրապետություն (2008)	Սերբիա	Ճանաչվել է ՄԱԿ-ի անդամ 110 երկրի կողմից:

⁴³⁷ Աբխազիա, Հարավային Օսիա, Մերձդնեստր:

⁴³⁸ Աբխազիա, Արցախի անրապետություն, Հարավային Օսիա:

⁴³⁹ Դոնեցկի Ժողովրդական Հանրապետությունը ճանաչվել է Հարավային Օսիայի և Լուզանսկի Ժողովրդական Հանրապետության կողմից:

⁴⁴⁰ Լուզանսկի Ժողովրդական Հանրապետությունը ճանաչվել է Հարավային Օսիայի և Դոնեցկի Ժողովրդական Հանրապետության կողմից:

⁴⁴¹ Թուրքիան Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետության ինքնիշխանությունը ճանաչած միակ ՄԱԿ-ի անդամ երկիրն է:

⁴⁴² Աբխազիան ճանաչել են ՄԱԿ-ի անդամներ Ռուսաստանը, Նիկարագուան, Վենեսուելան, Լատուրուն և Սիրիան:

⁴⁴³ ՄԱԿ-ի անդամ չհանդիսացող և միջազգային հանրության կողմից չճանաչված երկրներից Աբխազիան ճանաչել են Հարավային Օսիան, Տրանսնիստրիան և Արցախի Հանրապետությունը:

⁴⁴⁴ Հարավային Օսիան ճանաչվել է ՄԱԿ-ի անդամ Ռուսաստանի, Նիկարագուայի, Վենեսուելայի, Լատուրուի և Սիրիայի կողմից:

⁴⁴⁵ Ոչ ՄԱԿ-ի անդամ երկրներից Հարավային Օսիան ճանաչել են Սահրավի Արաբ Դեմոկրատական Հանրապետությունը, Աբխազիան, Տրանսնիստրիան և Արցախի Հանրապետությունը:

⁴⁴⁶ ՄԱԿ-ի անդամ ևս 42 երկրներ նախկինում ճանաչել են Սահրավի Արաբ Դեմոկրատական Հանրապետության ինքավարությունը, ապա հրաժարվել ճանաչումից:

Ներկայացված աղյուսակում ամենից խնդրահարույցը, թերևս, Սոմալիլենդի կարգավիճակն է, որն անգամ համանման երկրների կողմից չի ճանաչվել: Բացի այն, որ Սոմալիլենդը չորրորդն է աշխարհի ամենաաղքատ երկրների ցանկում, առանձնաձևում է նաև չճանաչված երկրների շրջանում ամենափոքր և անբարենպաստ բյուջեներից մեկով, որի 70%-ը հատկացվում է պաշտպանության հատվածին և միայն 30%-ն է ուղղվում զարգացման ծրագրերին⁴⁴⁷:

Ընդհանուր առմամբ, չճանաչված երկրների գերակշիռ մասը ցածր եկամուտներով երկրներ են, որոնց չճանաչվածության ծախսերը հետզհետե աճում են՝ ռազմական հատվածում ներդրումների կենտրոնացվածության արդյունքում դրանց տնտեսությունների քայքայմանը զուգընթաց:

Աղյուսակ 2.-ում ներկայացված են չճանաչված երկրների որոշ մակրոտնտեսական ցուցանիշներ, որոնք թույլ կտան համեմատել նմանատիպ երկրների տնտեսական հաջողությունները կամ ավելի ճիշտ՝ «անհաջողությունները»: Վիճակագրական տվյալների բացակայության պատճառով ուսումնասիրությունից դուրս են մնացել Հարավային Օսեթիայի Հանրապետությունը, ինչպես նաև վերջերս ինքնավարություն հռչակած Դոնեցկի և Լուգանսկի ժողովրդական Հանրապետությունները:

Այսպես, բնակչության մեկ շնչին ընկնող Համախառն ներքին արդյունքի (ՀՆԱ) ցուցանիշով ամենացածր դիրքում, ինչպես և կանխատեսվում էր, գտնվում է Սոմալիլենդը, որտեղ մեկ անձին բաժին ընկնող միջին տարեկան արդյունքը կազմում է ընդամենը 675 ԱՄՆ դոլար, ամսական կտրվածքով՝ 56,25 ԱՄՆ դոլար: ՀՆԱ-ի նման մակարդակ բնորոշ է ծայրահեղ աղքատ երկրներին: Վերջինիս հետևում են Աբխազիայի Հանրապետությունը՝ բնակչության մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ-ի 1372 ԱՄՆ դոլար մակարդակով, Պրիդնեստրովյան Մոլդովական Հանրապետությունը (1959,9 ԱՄՆ դոլար), Արևմտյան Սահարան (2500 ԱՄՆ դոլար), Կոտվոյի Հանրապետությունը (3746,8 ԱՄՆ դոլար), Արցախի Հանրապետությունը (1 շնչին ընկնող ՀՆԱ-ի 3844,67 մակարդակով): Համեմատության համար նշենք, որ Արցախին քաղաքական ու տնտեսական առումով հովանավորող Հայաստանի Հանրապետությունում 2017թ.-ին մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ-ի ցուցանիշը կազմել է 3872 ԱՄՆ դոլար⁴⁴⁸, այսինքն՝ երկու երկրներում դիտվել են գրեթե համարժեք ցուցանիշներ: Այդ ցուցանիշով Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետությունը (14268 ԱՄՆ դոլար) և Հինաստանի Հանրապետությունն (24408 ԱՄՆ դոլար) եականորեն գերազանցում են մյուս չճանաչված երկրներին:

Աղյուսակ 2.

Որոշ չճանաչված երկրների մակրոտնտեսական ցուցանիշները (2017թ., ԱՄՆ դոլար)⁴⁴⁹

Երկիր	Բնակչության 1 շնչին ընկնող ՀՆԱ	Ատանաթևեռի և ծառայությունների արտահանում	Ատանաթևեռի և ծառայությունների ներմուծում
Սոմալիլենդ ⁴⁵⁰	675	202 մլն	1154 մլն

⁴⁴⁷ **Muktar Adan A.**, Overcoming Challenges in an Unrecognized Economy: Experience from Somaliland // American International Journal of Contemporary Research, Vol. 7, No. 1; March 2017, pp. 79-86.

⁴⁴⁸ Հայաստանի վիճակագրական տարեգիրք 2018, ՀՀ ԱՎԿ, Երևան, էջ 231:

⁴⁴⁹ Աղյուսակը կազմվել է հեղինակների կողմից՝ անհատական ուսումնասիրությունների հիման վրա:

⁴⁵⁰ “Somaliland in figures 2017”, Somaliland Central Statistics Department, Hargeisa, Somaliland, April 2019, p. 6 (<http://www.somalilandcsd.org/wp-content/uploads/2019/07/Somaliland-infigures-2017.pdf>).

Արցախի Հանրապետություն ⁴⁵¹	3844,67 ⁴⁵²	194,56 մլն	299,19 մլն
Պրիդնեստրովյան Մոլդովական Հանրապետություն ⁴⁵³	1959,9 ⁴⁵⁴	633,3 մլն ⁴⁵⁵	982,7 մլն ²¹
Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետություն	14268 ⁴⁵⁶	-	-
Աբխազիայի Հանրապետություն	1372 ⁴⁵⁷	-	-
Չինաստանի Հանրապետություն (Թայվան)	24408 ⁴⁵⁸	395003 մլն ⁴⁵⁹	322813 մլն ²⁵
Սահրավի Արաբ Դեմոկրատական Հանրապետություն (Արևմտյան Սահարա)	2500 ⁴⁶⁰	-	-
Կոսովոյի Հանրապետություն ^{461 462}	3746,8	1443.29 մլն	3746,81 մլն

Իրավիճակը կտրուկ փոխվում է, երբ դիտարկում ենք չճանաչված երկրների հարաբերություններն արտաքին աշխարհի հետ: Ապրանքների ու ծառայությունների արտահանման և ներմուծման ցուցանիշներով Արցախի Հանրապետությունը զիջում է համեմատվող բոլոր երկրներին (համեմայն դեպս՝ հասանելի տվյալներով): Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետության, Աբխազիայի Հանրապետության և Սահրավի Արաբ Դեմոկրատական Հանրապետության համար ապրանքների ու ծառայությունների արտաքին առևտրի ցուցանիշները հասանելի չեն: Արտաքին առևտրի մասով առավել բարենպաստ իրավիճակում է Չինաստանի

⁴⁵¹ Աղբյուրը՝ «Արցախի Հանրապետության վիճակագրական տարեգիրք 2018թ.», ԱՀ ԱԿԾ, Ստեփանակերտ, 2019թ., էջեր 27, 276, 295 (<http://stat-nkr.am/hy/component/content/article/896--2018>):

⁴⁵² Հաշվարկվել է 2017 թվականի միջին տարեկան հաշվարկային փոխարժեքի հիման վրա, այն է՝ 1 ԱՄՆ դոլարը = 482,72 ՀՀ դրամ:

⁴⁵³ Աղբյուրը՝ “Статистический ежегодник 2018”, статистический сборник (за 2013-2017 гг.) // Государственная служба статистики Проднестровской Молдавской Республики, Тирасполь 2018, с. 20-21, 169 (<http://mer.gospmr.org/gosudarstvennaya-sluzhba-statistiki/informacziya/ezhegodnik-gosudarstvennoj-sluzhby-statistiki/statisticheskij-ezhegodnik-2018.html>):

⁴⁵⁴ Հաշվարկվել է հեղինակների կողմից՝ ՀՆԱ-ի բացարձակ մեծության և բնակչության թվաքանակի հարաբերությամբ:

⁴⁵⁵ Այդուհանդերձ ընդգրկվել են Պրիդնեստրովյան Մոլդովական Հանրապետության ապրանքների արտահանման և ներմուծման ցուցանիշները՝ ծառայությունների արտաքին առևտրի վերաբերյալ տվյալների բացակայության պատճառով:

⁴⁵⁶ Northern Cyprus Economy Competitiveness Report 2018-2019, Turkish Cypriot Chamber of Commerce, Northern Cyprus, 2018, p. 8. (https://www.ktto.net/wp-content/uploads/2019/04/KTTO2018-2019_eng.pdf):

⁴⁵⁷ <https://en.populationdata.net/countries/abkhazia/>.

⁴⁵⁸ Statistical Yearbook of the Republic of China 2018, National Statistics, Republic of China (Taiwan), - <https://eng.stat.gov.tw/ct.asp?xItem=37408&CtNode=5347&mp=5>.

⁴⁵⁹ Balance of Payments by period // Central Bank of the Republic of China (Taiwan) - <https://cpx.cbc.gov.tw/Tree/TreeSelect>.

⁴⁶⁰ OCHA - United Nations Office for Humanitarian Affairs (<https://www.unocha.org/middle-east-and-north-africa-romena/western-sahara>).

⁴⁶¹ Statistical Yearbook of the Republic of Kosovo 2018, Prishtina 2018, p.225 - <http://ask.rks-gov.net/media/4369/statistical-yearbook-2018.pdf>.

⁴⁶² Կոսովոյի դեպքում ներկայացված են 2016թ. տվյալներ, որոնք ամենաթարմն են հասանելի տվյալների շարքում: Բացի այդ, Կոսովոյի վիճակագրական աղբյուրներում ցուցանիշներն արտահայտված են եվրոյով, ուստի տվյալների համադրելիության նպատակով, դրանք մեր կողմից վերափոխվել են ԱՄՆ դոլարի՝ հիմք ընդունելով 2016թ. միջին տարեկան փոխարժեքը, այն է՝ 1 € = 1,10656 \$ (տե՛ս <https://www.ofx.com/en-au/forex-news/historical-exchange-rates/yearly-average-rates/>):

Հանրապետությունը (Թայվանը)՝ դիտարկվող երկրներից միակը, որն արձանագրել է արտաքին առևտրի դրական հաշվեկշիռ. 2017թ.-ին երկրի արտահանման ցուցանիշը ներմուծմանը գերազանցել է 72,2 մլրդ ԱՄՆ դոլարով:

Թեև Արցախի Հանրապետության ապրանքների ու ծառայությունների արտահանման (194,56 մլն ԱՄՆ դոլար) և ներմուծման (299,19 մլն ԱՄՆ դոլար) ցուցանիշները զիջում են Նույնիսկ Սոմալիլենդի համապատասխան ցուցանիշներին, վերջինս առանձնանում է արտահանման (202 մլն ԱՄՆ դոլար) և ներմուծման (1154 մլն ԱՄՆ դոլար) առավել անբարենպաստ հարաբերակցությամբ. ներմուծումը գերազանցում է արտահանումը 5,7 անգամ: Նմանօրինակ պատճառների բացահայտումը թերևս անհրաժեշտ է իրականացնել յուրաքանչյուր երկրի համար անհատապես:

Այսպիսով, ներկայացված տվյալների ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ չճանաչված երկրների՝ արտաքին աշխարհի հետ առևտրային հարաբերությունների հաստատման հնարավորությունները խիստ տարբերվում են, ինչը մատնանշում է որոշ երկրների առևտրային «անհաջողությունների» հիմքում համաշխարհային հանրության կողմից «չճանաչվածության» փաստից բացի նաև այլ պատճառների առկայությունը:

Հիմնարար բիզնես ծառայությունները, ինչպիսիք են՝ փոստային առաքումը, դրամական փոխանցումները, միջպետական բեռնափոխադրումներն ու միջսահմանային մաքսային ընթացակարգերը, կարգավորվում են իրավական համաձայնագրերով, որոնք հաճախ այդպիսի ծառայությունները հասանելի են դարձնում միայն ՄԱԿ-ի կողմից պաշտոնապես ճանաչված երկրների համար: Մինչդեռ համաշխարհային հանրության կողմից չճանաչված երկրների բիզնեսների համար այդ ծառայությունները էապես բարձրացնում են առևտրային գործաքնների տևողությունն ու ծախսերը՝ նեղացնելով այդ երկրների՝ միջազգային առևտրում ներգրավվելու հնարավորությունները:

Այսպես, օրինակ, դեռևս մասնակիորեն ճանաչված Կոսովոյում⁴⁶³ (ինչպես և Արցախի Հանրապետությունում) չկա փոստային համակարգ: Արդյունքում Կոսովոն միջազգային փոստային առաքումներին մասնակցում է Ալբանիայի փոստային համակարգի միջնորդությամբ. Կոսովոյի համար նախատեսված առաքանին տեղափոխվում է Ալբանիա, որտեղից էլ ուղղվում է Կոսովո⁴⁶⁴: Նույն կերպ Արցախի Հանրապետության փոստային առաքանու համար որպես նշանակման վայր է նշվում Հայաստանի Հանրապետության որևէ հասցե, որտեղից էլ այն հետագայում փոխադրվում է Արցախ՝ առանց լրացուցիչ գրանցման: Անշուշտ, սա հավելյալ ծախսեր ու անհարմարություններ է առաջացնում չճանաչված երկրի համար:

Նմանօրինակ մեխանիզմով են սովորաբար իրականացվում նաև ապրանքների առաքումները՝ պայմանավորված չճանաչված երկրներում դրանց մաքսային հսկողության մեխանիզմների կիրառման խոչընդոտներով:

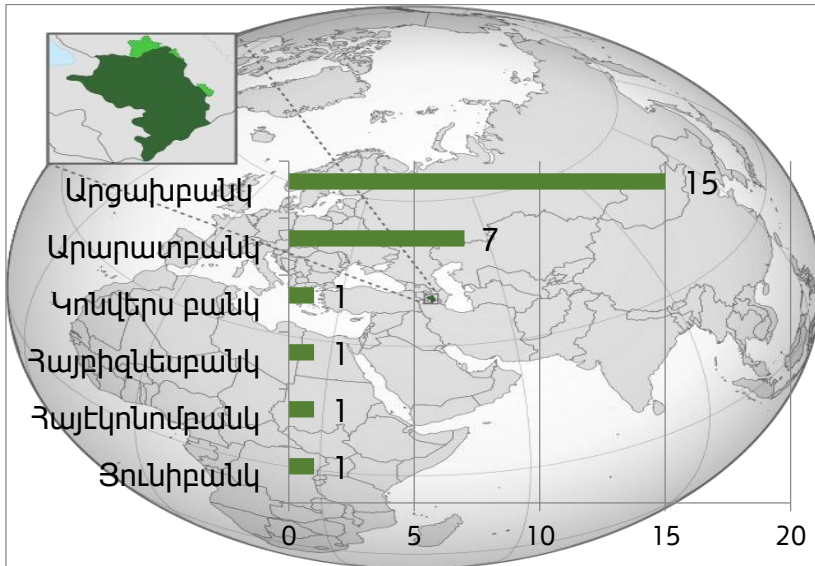
Տևտեսվարող սուբյեկտների միջազգային դրամական փոխանցումները նման երկրներում նույնպես խնդրահարույց են, քանի որ չճանաչված երկրների բանկերը չեն կարող ներառվել S.W.I.F.T հեռահաղորդակցման համակարգում և ունենալ թղթակցային հաշիվներ արտասահմանյան բանկերում: Ուստի չճանաչված երկրների ընկերությունները ստիպված են լինում օգտվել միջնորդ բանկերից, իսկ այդպիսի

⁴⁶³ Դեռևս 2008թ. անկախություն հռչակած Կոսովոն զգալի առաջընթաց է արձանագրել միջազգային ճանաչման հարցում. 2017թ. դրությամբ, Կոսովոյի ինքնիշխանությունը պաշտոնապես ճանաչվել է ՄԱԿ-ի անդամ 110 երկրի կողմից, որը, սակայն, բավարար չէ ՄԱԿ-ի անդամ դառնալու համար: ՄԱԿ-ի անդամ կարող է դառնալ այն երկիրը, որի ինքնիշխանությունը ճանաչվել է աշխարհի երկրների 2/3-ի կողմից:

⁴⁶⁴ Choi J., The costs of not being recognized as a country: The case of Kosovo, November 16, 2017 - <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2017/11/16/the-costs-of-not-being-recognized-as-a-country-the-case-of-kosovo/>.

փորձառությունը ենթադրում է լրացուցիչ վարչական ընթացակարգեր՝ առցանց գործարքների սահմանափակ հասանելիության ու հավելյալ ծախսերի: Թերևս այդ է պատճառը, որ Արցախի Հանրապետությունում գործում են միայն Հայաստանում գրանցված և ՀՀ ռեզիդենտ համարվող որոշ բանկերի մասնաճյուղեր (տե՛ս Գծ. 1.):

Ինչպես երևում է գծապատկեր 1-ից, 2019թ.-ի առաջին կիսամյակի տվյալներով հայաստանյան 17 առևտրային բանկերից 6-ն Արցախում ունեն ընդհանուր թվով 26 մասնաճյուղ, մասնաճյուղերի ամենամեծ ցանցը, բնականաբար, ունի Արցախբանկը՝ 15 մասնաճյուղ: Արարատբանկն Արցախում ունի 7 մասնաճյուղ, և մեկական մասնաճյուղով հանդես են գալիս Կոնվերս բանկը, Հայբիզնեսբանկը, Հայէկոնոմբանկը և Յունիբանկը:

Գծապատկեր 1.

Առաջին Հանրապետությունում գործող բանկերի մասնաճյուղերի թիվը (2019 թ.-ի 1-ին կիսամյակի տվյալներով)⁴⁶⁵

Հատկանշական է, որ ի տարբերություն այլ բանկերի՝ ՀՀ ռեզիդենտ Արցախբանկն Արցախի Հանրապետությունում է կենտրոնացրել իր սպասարկման ցանցն ապահովող ընդամենը 22 մասնաճյուղերի գերակշիռ մասը (68.2%)։ Երևանում գործում է Արցախբանկի ընդամենը 7 մասնաճյուղ, ՀՀ այլ մարզերում բանկը մասնաճյուղ չունի: Այս հանգամանքը թերևս մատնացույց է անում Արցախբանկի «արցախյան արմատները»՝ անկախ ՀՀ-ում գրանցված լինելու իրողությունից: Ակնհայտ է, որ հայաստանյան գրանցումը բանկին անհրաժեշտ էր լիարժեք գործունեություն ծավալելու հնարավորություն ստանալու համար:

Ընդհանրացնելով համաշխարհային հանրության կողմից չճանաչված երկրներին բնորոշ առաձևահատկությունները՝ մեր կողմից փորձ է արվել սահմանել դրանց տնտեսական առաջընթացը զսպող հիմնական գործոնները, մասնավորապես՝

- Տարածքային հակամարտության պատճառով ստեղծված պատերազմական իրավիճակը, որն առկա Նյութական, Ֆինանսական ու մարդկային ռեսուրսների

⁴⁶⁵ Կազմվել է հեղինակների կողմից՝ ՀՀ-ում գործող 17 բանկերի վերաբերյալ դրանց պաշտոնական կայքերում և www.banks.am կայքում տեղադրված համապարփակ տեղեկատվության ուսումնասիրության հիման վրա:

ահռելի մասը կենտրոնացնում է ռազմական հատվածում ետին պլան մղելով տնտեսությունը:

- Առաջընթացի սահմանափակ հնարավորությունները և տնտեսական կախվածությունը հովանավորող կամ տարածքային հավակնություններ ունեցող երկրներից:
- Սեփական տրանսպորտային, կապի, էներգետիկ և այլ ենթակառուցվածքների բացակայությունը կամ թերզագացվածությունը, ինչն էապես սամանափակում է արդյունավետ տնտեսվարման հնարավորությունները:
- Հովանավորող երկրների փոքր տնտեսությունները, դրանցում աճի ու զարգացման խոչընդոտների առկայությունը:

Բնականաբար, այս ցանկն ամբողջական չէ և կարող է էապես տարբերվել՝ ըստ կոնկրետ երկրների:

ECONOMIC DEVELOPMENT CHALLENGES IN THE COUNTRIES UNRECOGNIZED BY THE WORLD COMMUNITY: HISTORICAL- ECONOMIC COMPARISONS

ANNA PAKHLYAN

*Armenian State University of Economics (ASUE), Faculty of Regulation of
Economy and International Economic Relations,
Assistant Professor at the Chair of International Economic Relations, PhD in Economics,
Yerevan, Republic of Armenia*

ANUSH ANANYAN

*Armenian State University of Economics (ASUE), Faculty of Regulation of
Economy and International Economic Relations,
Associate Professor at the Chair of International Economic Relations,
PhD in Economics, Associate Professor,
Yerevan, Republic of Armenia*

Recognition of the country's sovereignty by other countries or the United Nations Organization (UN) can have a significant economic impact on the latter. Identifying the economic consequences of such "non-economic" issues is extremely important in case of the possible change in the status of countries, not recognized by the international community.

The research aims to study the peculiarities and commonalities of countries unrecognized by the world community, the main factors impeding their economic progress, and identifying the root causes of such countries' economic failures. The achievements of the countries officially recognized by the UN member states, which have passed through the conflicts and finally, can establish close relations with the outside world and can be beneficial both for the Artsakh Republic and other unrecognized countries.

The study used the methods of data collating, comparison and statistical analysis.

Contrary to expectations, studies have shown that just being unrecognized by the international community is not yet sufficient to justify the economic failures of such countries. And factors such as infrastructure development in the country or the level of economic development of the sponsoring country can have a serious impact on the economic potential of an unrecognized country.

Key words: *unrecognized countries, world community, United Nations (UN), Republic of Artsakh, Gross Domestic Product (GDP), foreign trade, export, import, goods and services.*

ВЫЗОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В СТРАНАХ, НЕ ПРИЗНАННЫХ МИРОВЫМ СООБЩЕСТВОМ: ИСТОРИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АССОЦИАЦИИ

АННА ПАХЛЯН

Армянский государственный экономический университет (АГЭУ), факультет регулирования экономики и международных экономических отношений, ассистент кафедры международных экономических отношений, кандидат экономических наук, г.Ереван, Республика Армения

АНУՍ ԱՆԱՆՅԱՆ

Армянский государственный экономический университет (АГЭУ), факультет регулирования экономики и международных экономических отношений, доцент кафедры международных экономических отношений, кандидат экономических наук, доцент, г.Ереван, Республика Армения

Признание суверенитета страны другими странами или Организацией Объединенных Наций (ООН) может оказать существенное экономическое воздействие на нее. Выявление экономических последствий таких «неэкономических» проблем чрезвычайно важно с точки зрения возможного изменения статуса стран, не признанных международным сообществом.

Целью исследования является изучение особенностей и общностей не признанных мировым сообществом стран, основных факторов, препятствующих их экономическому прогрессу, а также выявление коренных причин экономических неудач в таких странах. Достижения стран, официально признанных государствами-членами ООН, которые прошли через конфликты и, наконец, могут установить тесные отношения с внешним миром, могут быть полезны как для Республики Арцах, так и для других непризнанных стран.

В исследовании использовались методы сопоставления, сравнения и статистического анализа данных.

Вопреки ожиданиям, исследования показали, что одного непризнания международным сообществом еще недостаточно для оправдания экономических неудач в таких странах. А такие факторы, как развитие инфраструктуры в стране или уровень экономического развития страны-спонсора, могут оказать серьезное влияние на экономический потенциал непризнанной страны.

Ключевые слова: *непризнанные страны, мировое сообщество, Организация Объединенных Наций (ООН), Республика Арцах, валовой внутренний продукт (ВВП), внешняя торговля, экспорт, импорт, товары и услуги.*